# Z neznámých dopisů Karla Marxe

Před pěti lety objevili pracovníci Ústavu pro dějiny socialismu, který založil a řídí známý italský nakladatel Giangiacomo Feltrinelli, soubor Marxových soukromých dopisů, adresovaných většinou členům rodiny a nejbližším přátelům. Po zveřejnění v Itálii vyšly tyto dopisy ve zvláštním vydání koncem roku 1962 v Mnichově (P. List Verlag). Z této knížky jsme také vybrali pro naše čtenáře dopis,* který napsal osmatřicetiletý Marx své ženě Jenny do Trevíru.

Marxova rodina žila tehdy ve velmi tísnivé situaci. Bolest nad ztrátou jediného syna, devítiletého Edgara, který zemřel v dubnu r. 1855, se ještě neutišila; současně s tím se Marxovi ohlásila poprvé jeho těžká jaterní choroba; chronický nedostatek peněz a přímo hmotná nouze byly trvalým pozadím rodinných starostí; konečně v době, kdy je datován náš dopis, pochovávala paní Jenny v Trevíru svou matku.

Dopis je nesporně důležitým dokumentem k poznání citového života Karla Marxe. Nejde ovšem zdaleka jen o nahlédnutí do intimních vztahů slavného muže k ženě, jež mu stále nejblíže. Filosofický smysl Marxových vět je neméně závažný. Vyslovuje se zcela jednoznačně o hodnotě základních lidských vztahů, o jejich síle a nenahraditelnosti. Zdůrazňuje myšlenku, že skutečně autentický, bytostný prožitek, jenž je schopností celého lidského rodu, konstituuje teprve vztah člověka ke světu a člověka k člověku a činí z lidského jedince osobnost. Vyznávání abstraktní ideje samo o sobě ještě nepodává svědectví o „lidských" hodnotách člověka, ty se projevují vždy prostřednictvím konkrétního (konkrétní láskou, konkrétním opovržením atd.). Bez konkrétního postoje, bez autentického prožitku může být člověk jen pohybovaným kolečkem společenského mechanismu jakéhokoliv tvaru, nemůže však nikdy být „prvním milovníkem" třeba jen druhořadé scény.

---

21. června 1856
34, Butlerstreet Greenheys, Manchester

*Moje milá, píšu Ti zase, protože jsem sám a protože se mi příčí vést s Tebou dialogy pořád jen v mysli, aniž o tom víš, aniž to slyšíš a aniž mi můžeš odpovídat. Tvoje podobenka, jakkoli je špatná, dělá mi nejlepší služby a dovedu teď pochopit, jak mohou dokonce i „černé madony", ty nejstupidnější zpodobeniny Matky boží, získávat vytrvalé ctitele, a přitom mnohem více ctitelů než dobré portréty. Přesto*

* Dopis otiskujeme bez posledního odstavce, který obsahuje konkrétní věcná sdělení a různé vzkazy a s hlavním obsahem listu naprosto nesouvisí.

*ale žádná z oněch černých madon nedostala tolik polibků, neviděla tolik milostných pohledů a nebyla tak zbožňována jako Tvoje fotografie, která ostatně není černá, ale šedivá a vůbec není věrným obrazem Tvé milé, sladké, líbezné, „dolce“ tváře. Já však vylepšuju sluneční paprsky, které špatně malovaly, a shledávám, že moje oči, tak zkažené světlem lamp a tabákem, přece jen dovedou malovat, a nejen ve snu, také při bdění. Mám Tě před sebou jako živou, nosím Tě na rukou, líbám Tě od hlavy až k patě, padám před Tebou na kolena a vzdychám: „Paní, jak Vás miluji!“. A miluju Vás doopravdy, víc, než Mouřenín Benátský kdy miloval. Jak falešně a povrchně rozumí falešný a povrchní svět všem charakterům! Který z mých četných pomlouvačů a zlomyslných nepřátel mi někdy vytkl, že jsem předurčen hrát úlohu prvního milovníka v nějakém druhořadém divadle? A přece je to tak. Kdyby ti mizerové měli smysl pro humor, namalovali by obrázek, kde by byly na jedné straně „výrobní a společenské poměry“ a na druhé já u Tvých nohou. Look to this picture and to thet — napsali by pod to. Ale jsou to hlupáci a hlupáky zůstanou — in saecula saeculorum.*

*Dočasné odloučení je dobré, neboť před očima vypadají věci příliš stejné, aby je bylo možné rozlišit. I věže se zdají zblízka přikrčené, kdežto malé a všední věci příliš narůstají, pozorujeme-li je bez odstupu. S city je to stejné. Drobné zvyky, které pro blízkost svého nositele dostávají formu náruživosti, zanikají, jakmile sejde z očí jejich bezprostřední objekt. Velké city, které se blízkostí svého předmětu mění v drobné návyky, rostou a kouzelným působením dálky nabývají opět své přirozené míry. Moje láska vypadá právě tak. Stačí, když nás rozdělí pouhý prostor, a já hned vím, že čas posloužil mé lásce jen k tomu, k čemu rostlinám slouží slunce a déšť, totiž k růstu. Jakmile se vzdálíš, moje láska k Tobě se projeví jako to, co skutečně je, jako obr, do něhož se soustřeďuje všechna energie mého ducha a celý charakter mého srdce. Cítím se opět jako muž, protože mám v sobě velký cit, a roztěkanost, v níž nás udržuje studium a moderní vzdělanost, a skepticismus, s nímž nutně hodnotíme všechny subjektivní i objektivní dojmy, jsou dobré jen k tomu, že nás dělají malými, malichernými a nerozhodnými. Právě láska, nikoliv však k feuerbachovskému člověku, nikoli k moleschotovské látkové výměně, nikoli k proletariátu, nýbrž láska k milé, tedy k Tobě, dělá z muže zase muže.*

*Budeš se smát, moje drahá, a ptát se, jak jsem najednou přišel na všechny ty řeči? Ale kdybych mohl Tvé sladké čisté srdce k srdci přitisknout, mlčel bych a neřekl bych ani slovo. Když nemůžu líbat rty, musím líbat jazykem a vyrábět slova. Mohl bych opravdu i verše psát a zrýmovat německé žalozpěvy podle Ovidiových „libri Tristium“. On byl jen vyhnancem císaře Augusta. Já jsem však Tvým vyhnancem, a to Ovidius nechápal.*

*Na světě je skutečně hodně žen a některé z nich jsou krásné. Kde však najdu druhou takovou tvář, jejíž každý rys, každá vráska vyvolá nejsilnější a nejsladší vzpomínky mého života? Dovedu vyčíst z Tvého sladkého obličeje i svou nekonečnou bolest, svou nenahraditelnou ztrátu, a já se tou bolestí prolíbávám, líbám-li Tvou sladkou tvář. „V objetí jejím pohřben, polibky jejími procitá“ — totiž v Tvém objetí a Tvými polibky, a promíjím bráhmanům a Pythagorovi jejich učení o převtělování a křesťanství jeho nauku o zmrtvýchvstání...*

Přeložil a úvodní poznámku napsal Josef Zumr